

Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) H1014

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994).

2. Kenschets

Beschrijving: De nauwe korfslak is een klein landslakje met een linksgewonden huisje. Dat wil zeggen dat met de top van het huisje omhoog de spiraal vanaf de mondopening naar links loopt. De huisjes zijn geelbruin tot roodbruin, fijn geribd en hooguit 1,9 mm hoog en 1,0 mm breed. In de mondopening zitten vijf tot zes tandplooien. De dieren planten zich geslachtelijk voort, maar zijn mogelijk ook zelfbevruchtend.

De soort leeft in en onder het bodemstrooisel en tussen de begroeiing op vochtige, vaak min of meer kalkrijke terreinen. Vanwege de geringe afmetingen wordt de soort regelmatig over het hoofd gezien. Meldingen hebben zowel betrekking op levende dieren, alsook op (verse) huisjes, aangetroffen in strooiselmonsters, aanspoelsels en bodemmonsters. De nauwe korfslakjes kunnen vrijwel het hele jaar door worden waargenomen. Het zijn relatief snelgroeiende dieren, die binnen enkele maanden geslachtsrijp zijn. De meeste volwassen exemplaren vindt men in de zomer en in het najaar, tussen maart en oktober. Dan worden ook de meeste eieren gelegd, die binnen enkele weken kunnen uitkomen. De eieren zijn relatief groot voor een landslak en een legsel bestaat uit een gering aantal. Hoewel in strenge winters aanzienlijke sterfte kan optreden, kunnen de eieren en de volwassen nauwe korfslakken op geschikte plaatsen ook overwinteren. Onlangs is tijdens een relatief zachte winter waargenomen dat de dieren groepsgewijs overwinteren in de mosvegetatie. Het voedsel bestaat uit afgestorven ('detritus') en rottend organisch materiaal van niet houtige planten en micro-organismen zoals schimmels die bij dit rottingsproces horen.

Relatief belang binnen Europa: zeer groot

Het verspreidingsgebied van de nauwe korfslak omvat Europa, behalve het zuiden en noorden, Turkije en Noord-Iran. In Europa heeft de nauwe korfslak een ruime verspreiding, lopend van Zuid-Scandinavië tot aan de lijn Midden-Spanje - Griekenland en van de Britse eilanden tot de Oekraïne. De soort komt in vrijwel alle EU-landenvoor, maar het gaat vrijwel steeds om kleine plaatselijke populaties. Het is echter nog niet goed mogelijk de voorkomens binnen de verschillende EU-landen onderling kwantitatief te vergelijken. Evenmin is het mogelijk een kaartje van Europa te presenteren waarin de relatieve populatiegroottes per land worden gepresenteerd. Voor meerdere landen, waaronder Nederland, geldt dat het aantal nieuwe vindplaatsen jaarlijks toeneemt, waaruit blijkt dat de verspreidingsbeelden nog incompleet zijn.

Ondanks bovengenoemde beperkingen, kan wel gesteld worden dat de Nederlandse populatie een groot aandeel vormt binnen Europa. In Engeland, Ierland, Noord-West Duitsland, België en West Frankrijk lijkt de nauwe korfslak zeldzamer dan bij ons. Van Denemarken is de soort zelfs recentelijk niet meer teruggemeld. Dat betekent dat ook binnen de Atlantische regio het belang van de Nederlandse populaties zeer groot is.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Onderstaande kaart geeft de verspreiding van de nauwe korfslak in Nederland weer op basis van atlashokken van 5x5 kilometer. De soort was tot en met 2004 waargenomen in totaal 37 atlashokken van 5x5 kilometer. Vanaf 1990 is de soort teruggevonden in 25 atlashokken. Onderzoek binnen de overige atlashokken is nog gaande.

Verspreidingskaart nauwe korfslak

Duingebieden

De nauwe korfslak wordt vooral aangetroffen in de zuidelijkere duingebieden, zoals Voornes duin en Meijendel. In de Amsterdamse Waterleidingduinen en de Kennemerduinen komen hier en daar populaties van behoorlijke omvang voor, terwijl boven het Noordzeekanaal, in de duingebieden tussen Wijk aan Zee en Camperduin de trefkans lager en ook de waargenomen aantallen nog iets lager lijken te zijn. De nauwe korfslak is verder ook waargenomen op diverse plekken in de duinen van Zeeuws Vlaanderen en Goeree.

In het duingebied tussen Petten en Den Helder is de nauwe korfslak niet waargenomen. Op de Waddeneilanden is de nauwe korfslak alleen bekend van Rottumerplaat en Rottumeroog, waar deze in 2006 aangetroffen werd, en van Terschelling met een oude waarneming van 1936.

Rest van Nederland

De nauwe korfslak leeft ook thans nog op enkele kalkrijke plaatsen in Zuid-Limburg, waaronder in de Hoge Fronten in Maastricht; evenals in en nabij enkele kwelmoerassen. In het laatste geval leeft de soort tussen de bodemvegetatie. De dichtheden in deze gebieden zijn bijzonder laag. Vroeger is de soort ook waargenomen op kalkrijke graslanden in het Geuldal, daar is de soort bij herinventarisaties in 2004 echter niet teruggevonden.

In Oost-Nederland zijn enkele vindplaatsen bekend, bijvoorbeeld in het Colenbrandersbos (Millingerwaard), daar is de soort nog waargenomen in 1996. Ook is de soort vroeger in de omgeving van Denekamp in Noordoost-Twente gevonden.

Huidig voorkomen en Natura 2000: De nauwe korfslak is aanwezig in de meeste Natura 2000 gebieden in de duinen ten zuiden van Bergen, met Kennemerland-Zuid, Meijendel & Berkheide en Voornes Duin als de drie Natura 2000 gebieden met de grootste relatieve bijdrage. De Gelderse Poort en het Geleenbeekdal zijn de enige Natura 2000 gebieden in het binnenland met nauwe korfslakken.

Nr.	Natura 2000 gebied	bijdrage
88	Kennemerland-Zuid	>15%
97	Meijendel & Berkheide	>15%
100	Voornes Duin	>15%
87	Noordhollands Duinreservaat	2-15%
116	Kop van Schouwen	2-15%
122	Westerschelde & Saeftinghe	2-15%
154	Geleenbeekdal	2-15%
1	Waddenzee	<2%

Nr.	Natura 2000 gebied	bijdrage
67	Gelderse Poort	<2%
99	Solleveld & Kapittelduinen	<2%
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	<2%
117	Manteling van Walcheren	<2%
123	Zwin & Kievittepolder	<2%

Relatieve bijdrage nauwe korfslak in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In 2005 was bekend dat de nauwe korfslak sinds 1900 in 182 km-hokken aangetroffen is. Tussen 2000 en 2005 is de nauwe korfslak nog gevonden in 145 km-hokken, hoofdzakelijk via de 'Inhaalslag Verspreidingsonderzoek 2004-2005'. Dit wijst op een achteruitgang in verspreiding van maximaal 20 % over een langere periode.

De waargenomen afname van de soort is waarschijnlijk voor een belangrijk deel veroorzaakt door biotoopverlies in het verleden, onder andere door de aanleg van het Noordzeekanaal, sluisen in IJmuiden, de Hoogovens nabij Wijk aan Zee en de Nieuwe Maasvlakte in het voormalige duingebied De Beer. Recentere oorzaken van afname zijn verbossing met eikenbomen en andere bomen die verzuring van de humuslaag tot gevolg hebben en kap van populieren, inclusief abelen. Daarnaast ging er een voor de soort negatieve invloed uit van verruiging van de duinen door stikstofdepositie uit de lucht en verdroging door wateronttrekking. In Limburg is de achteruitgang waarschijnlijk het gevolg van vermessing en verruiging van kalkrijke graslanden.

Recente ontwikkelingen: Waarschijnlijk is in de periode 1994-2004 de achteruitgang van het verspreidingsgebied van de soort min of meer tot stilstand gekomen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig

Het is aan te nemen dat de verspreiding van de nauwe korfslak nog iets afneemt, maar dat dit beperkt blijft tot hooguit 1 % per jaar.

Beoordelingsaspect populatie: matig ongunstig

De afname in aantallen, dus in populatiegrootte, is voor de nauwe korfslak niet goed te geven. De soort is tot op heden nooit kwantitatief en representatief bemonsterd. De beoordeling is een inschatting.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

De toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied, is wel verbeterd, maar de hoeveelheid bij uitstek geschikt habitat, namelijk populierenbos, is daar afgenomen.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

De duinen zijn grotendeels beschermd gebied. Deze gebieden zijn daardoor gevrijwaard van bebouwing en grote infrastructurele werken. In dat licht bezien is het perspectief voor de huidige nauwe korfslak populaties goed. Er zijn echter twee factoren die het aantal nauwe korfslakken waarschijnlijk toch verder doen afnemen omdat daardoor hun leefgebied minder geschikt wordt. Ten eerste neemt door natuurlijke successie in de duinen het oppervlak aan eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soorten op zeer veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd.

Uit bovenstaande punten blijkt dat op meerdere plaatsen in de duinen de biotoop voor de nauwe korfslak ongunstiger zal worden. Het is daarom niet onwaarschijnlijk dat populaties van de nauwe korfslak hier in aantal zullen afnemen of zelfs verdwijnen.

Daar staat tegenover dat er voor de duingebieden plannen (in uitvoering) zijn om duingebieden meer gevarieerd te maken. Wanneer daarbij ook vochtige kalkrijke biotopen worden gecreëerd en verbossing met eik en naaldbomen wordt tegengegaan, zal dit waarschijnlijk een positief effect hebben op het voorkomen van de nauwe korfslak.

Voor Limburg in de omgeving van het Geuldal, waar de nauwe korfslak vroeger in kalkgraslanden (H6210) voorkwam, geldt dat deze waarschijnlijk is verdwenen door verruiging van deze terreinen.

Thans worden veel graslanden in dit gebied ecologisch beheerd en bestaat er een kans dat de nauwe korfslak daar weer terugkeert. Voor de Hoge Fronten in Maastricht (geen Natura 2000 gebied) geldt dat de soort daar thans (in 2004) nog in zeer geringe dichtheden voorkomt. De soort is hier sterk onder druk komen te staan door het kappen van populieren en het rigoureuus verwijderen van de wortels van deze bomen. Het grootste deel van de voor de soort geschikte biotoop is hierdoor vernietigd. De nauwe korfslak kan mogelijk voor het gebied behouden blijven als populieren weer een kans krijgen én als het gebied wordt voorzien van enkele wat dieper gelegen, vochtiger plekken.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding van de nauwe korfslakpopulatie moet de huidige verspreiding én populatiedichtheden binnen Natura 2000 gebieden worden gehandhaafd. De huidige populaties mogen niet te lijden hebben onder verdroging, vermesting, verruiging, verbossing met eiken of andere bomen die voor verzuring van bodem en humuslaag zorgen.

Oordeel: matig ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2004
Verspreiding	?	matig ongunstig
Populatie	?	matig ongunstig
Leefgebied	?	matig ongunstig
Toekomst	?	matig ongunstig
Eindoordeel	?	matig ongunstig

5. Bronnen

- Boesveld, A., 2005. Overwinteringsgedrag van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* (Mollusca). Nederlandse Faunistische Mededelingen. 2005-22.
- Bruyne, R.H. de, 2001. De Nauwe korfslak nauwkeuriger bekeken. Een onderzoek naar het voorkomen van de Nauwe korfslak *Vertigo angustior* (Jeffreys, 1830) in duingebieden van de provincie Zuid-Holland. Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM) & Stichting European Invertebrate Survey – Nederland. EIS-rapport 2001-03. EIS, Leiden.
- Cameron, R.A., 2003. Life-cycles, molluscan and botanical associations of *Vertigo angustior* and *Vertigo geyeri* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). *Heldia* 5 (7): 95-110.
- Gmelig Meyling, A.W. & R.H. de Bruyne, 2006. Inhaalslag verspreidingsonderzoek mollusken van de Europese habitatrichtlijn. Inventarisatieperiode 2004-2005. Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. Stichting Anemoon, Hillegom.
- Pokryszko, B.M., 2003. Life history and population dynamics of *Vertigo pusilla* O.F. Müller, 1774. (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae) with some notes on shell and genital variability - *Ann. zool.*, 43 (21): 407-432. Warschau.
- Pokryszko, B.M., 2003. *Vertigo* of continental Europe - autecology, threats and conservation status (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). *Heldia* 5 (7): 13-25.

- Speight, M.C.D., E. A. Moorkens & G. Falkner, 2003; Proceedings of the Workshop on Conservation Biology of European Vertigo species. Dublin, April 2002; Heldia Band 5 (Sonderheft 7): 183 pp.
- Stichting Anemoon: <http://www.anemoon.org/habslak/>